

Силабус курсу:

ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	бакалавр
Спеціальність:	014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»
Рік підготовки:	1-й
Семестр викладання:	осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	3
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

доцент, кандидат філологічних наук Кравченко Олена Леонідівна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові

доцент кафедри української філології та журналістики

посада

krav18@snu.edu.ua

Viber за номером

+38-050-036-39-32

телефону

за розкладом

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач лабораторних занять:*

не передбачено

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

доцент, кандидат філологічних наук Кравченко Олена Леонідівна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові

доцент кафедри української філології та журналістики

посада

krav18@snu.edu.ua

Viber за номером

+38-050-036-39-32

телефону

за розкладом

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу: Дисципліна "Вступ до мовознавства" покликана подати найважливіші відомості про мову з огляду на сучасний стан мовознавчої науки: висвітлити питання про природу і сутність мови, її походження, закономірності розвитку й функціонування на різних історичних етапах, походження й розвиток письма, генеалогічну і типологічну класифікації мов, структурні рівні та одиниці мови; сформувати наукове розуміння сутності мови як суспільного явища, закономірностей її розвитку та функціонування, виробити в студентів філологічне мислення.

Результати навчання: Знати: найголовніші закономірності виникнення, розвитку, будови та функціонування людської мови, основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, зв'язок мови і мовлення, мови і мислення, основні періоди розвитку української мови, різнорівневу (системну) організацію української мови та її норми, граматичні особливості використання мовних одиниць у провідних мовних стилях. Вміти: демонструвати належний рівень знання державної мови для реалізації письмової та усної комунікації; розкривати зв'язки мовознавства з іншими гуманітарними науками; оперувати системою сучасних мовознавчих термінів; обґрунтовувати практичне застосування лінгвістичних знань, умінь і навичок у різних професійних сферах сучасного світу; класифікувати звуки мови за основними та додатковими ознаками; визначати диференційні та інтегральні ознаки фонем; членувати мовленнєвий потік; характеризувати парадигматичні та синтагматичні відношення між мовними одиницями; характеризувати типи системних відношень лексичних одиниць; визначати явища полісемії, омонімії, паронімії; розрізняти пряме і переносне лексичне значення, а також визначати основні фігури мовлення; характеризувати граматичні значення і критерії виділення різних частин мови в різних мовах світу; класифікувати частини мови за основними критеріями; характеризувати сурядні і підрядні словосполучення, види зв'язку слів у них; аналізувати типи речень за різними ознаками; розрізняти актуальне та граматичне членування речень; класифікувати мови світу за різними ознаками; критично оцінювати традиційні й сучасні теорії походження мови; аналізувати види дофонографічного та фонографічного письма.

Передумови до початку вивчення: Базові знання, отримані при вивченні дисципліни "Сучасна українська літературна мова (фонетика та фонологія)".

Мета курсу (набуті компетентності)

Унаслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуває таких компетентностей, як:

ЗК1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (мовно/мовленнєва компетентність):

ФК1. Здатність формувати компетентного мовця, національно свідому мовну особистість з прагненням до вивчення української мови, яка комунікативно доцільно й виправдано користується засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування:

ФК7. Здатність оперувати фаховою термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК13. Здатність аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища й процеси, що їх зумовлюють.

ФК14. Здатність застосовувати знання про систему та норми української літературної мови у практиці навчання ЗСО, надавати консультації з дотримання норм літературної мови та культури мови.

ПРН1. Демонструвати належний рівень володіння державною мовою для реалізації письмової та усної комунікації.

ПРН6. Знати основні періоди розвитку української мови її системну організацію, норми, граматичні особливості використання мовних одиниць у провідних мовних стилях.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Вступ. Загальні питання мовознавства	2/0/0	Мовознавство як наука, методи і напрями мовознавства. Предмет, завдання і методи науки про мову. Методи мовознавчої науки. Мова як об'єкт вивчення і як складна багатофункціональна структура. Мова як особлива знакова система. Мовознавство в системі наук. Методи, аспекти, прийоми й процедури дослідження мови. Мова і мислення. Мова і мовлення. Ф. де Сосюр про дихотомію "мова – мовлення"	Участь в обговоренні. Конспект-відповідь
2.	Мова, її природа і функції. Структура мови. Системний характер будови мови.	2/0/2	Мова як об'єкт вивчення і як складна багатофункціональна структура. Мова як особлива знакова система. Виникнення людської мови як наукова проблема. Об'єктивні процеси історичного розвитку мов. Виникнення мови та процеси їх розвитку у різних суспільних формаціях	Участь в обговоренні. Конспект-відповідь. Таблиці

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
3.	Питання класифікації мов. Генеалогічна класифікація. Основні сім'ї, групи і підгрупи мов світу.	2/0/2	<p>Морфологічна (типологічна) класифікація мов та основні типи мов. Наукове значення генеалогічної та типологічної класифікації мов. Визначення поняття спорідненості мов. Основні етнографічні, статистичні, історично-культурні дані про найбільші сім'ї мов. Найпоширеніші мови світу, принципи їх класифікації. Міжнародні мови, їх функціональна роль. "Мертві" мови. Їх роль для вивчення сучасних мов. Критерії побудови генеалогічної класифікації мов. Значення при цьому порівняльно-історичного методу.</p> <p>Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Загальна характеристика найпоширеніших мовних сімей. Індоевропейські мови</p>	Практичні вправи. Доповідь на задану тему
4.	Історична зумовленість виникнення письма. Основні етапи та форми розвитку письма. Графіка. Орфографія. Принципи орфографії	2/0/2	Значення писемного виду мови в історії людства. Основні етапи історії письма. Графіка й алфавіти. Транскрипція і транслітерація	Презентація
5.	Фонетика як наука про звуки людської мови. Фонетика і фонологія. Членування мовного потоку. Склад. Типи складів. Фраза	0/0/2	<p>Класифікація голосних і приголосних звуків (фонем). Фонема. Інваріант і варіант фонем. Фонетичне членування мовного потоку. Фонетичні процеси. Аспекти вивчення звуків мови. Розрізнення фонетики й фонології. Фонема, її розрізнявальні ознаки. Типи варіантів фонем. Способи визначення складу. Співвідношення слова і такту. Проклітики й енклітики. Наголос. Типи наголосу за способом</p>	Таблиці «Класифікація голосних звуків», «Класифікація приголосних звуків». Практичні вправи. Тести

№	Тема	Години (Л/ЛБ/П З)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			вираження. Види наголосу за місцем у слові, за здатністю переміщатися. Фраза. Фразовий наголос. Складові компоненти інтонування. Співвідношення фрази з синтагмою й реченням	
6.	Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови. Лексикографія. Фразеологія, значення та стилістичні функції фразеологізмів.	2/0/5	Слово – предмет лексикології. Поняття лексичної системи мови. Зміни в лексичному складі мови. Стилiстичні шари лексики. Лексичне значення слів. Словниковий склад мови за походженням та використанням. Класифікація фразеологічних одиниць. Системні зв'язки у фразеології. Природа лексичного значення. Структура лексичного значення слова. Типи лексичних значень. Денотат. Сигніфікат. Конотативне значення. Структура лексичного значення слова. Семема. Лексико-семантичний варіант слова. Сема. Екстралінгвістичний компонент лексичного значення. Прямі й переносні значення слова. Типи переносів. Метафора. Метонімія. Внутрішня форма слова. Вільні лексичні значення. Синтаксично й фразеологічно зумовлені значення. Завдання лексикографії. Типи словників. Принципи класифікації слів. Принцип побудови словників. Роль словників для нормалізації лексичного складу мови	Участь в обговоренні. Практичні вправи. Тести

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
7.	Словотвір (дериватологія) – учення про способи і засоби творення слів. Морфеміка. Структура слова і його морфемний склад. Предмет граматики. Розділи граматики. Основні одиниці і елементи граматичної будови мови. Граматичне значення слова	2/0/1	Морфемна структура слова. Морфема – найменша значуща одиниця мови і складова частина слова. Типи морфем. Поняття кореня та афікса. Види афіксальних морфем. Основні способи словотворення. Граматична категорія. Граматичне значення. Граматична форма. Способи і засоби їх вираження. Поділ слів на частини мови, частки й вигуки. Семантичні розряди (класи) різних частин мови. Морфемна структура слова. Морфема – найменша значуща одиниця мови і складова частина слова. Типи морфем. Поняття кореня та афікса. Види афіксальних морфем. Основні способи словотворення	Участь в обговоренні. Практичні вправи
8.	Синтаксис – учення про речення і сполучення слів у реченні	2/0/2	Предмет синтаксису. Сполучення. Речення: його основні ознаки та аспекти вивчення поняття синтагми. Будова простого і складного речення	Участь в обговоренні. Конспект-відповідь. Практичні вправи. Ілюстративний матеріал (зразки текстів для аналізу)

Методичне забезпечення

Методичні матеріали до практичних занять з дисципліни “Вступ до мовознавства ” (для студентів спеціальності «Середня освіта. Українська мова та література» (1 семестр) / Укладач О. А. Карловас. Сєверодонецьк, вид-во ім. В. Даля, 2021. 30 с.

Рекомендована література

Базова:

1. Бевзенко С.П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2006. 143 с.
2. Дорошенко С.І. Загальномовознавство. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2006. 396 с.
4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2004. 368 с.

Допоміжна:

1. Атлас української мови: у 3 т. К., 1984–2000.
2. Вакарюк Л.О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах : словник-довідник. Тернопіль : Джура, 2007. 260 с.
4. Герета Н. М., Торчинський М. М. Вступ до мовознавства. Київ : Товариство „Знання”, 2000. 44 с.
5. Голянич М.І., Стефурак Р.І., Бабій Л.О. Словник лінгвістичних термінів : лексикологія, фразеологія, лексикографія. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.
6. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с.
7. Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 223 с.
8. Півторак Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов / Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». Київ, 2001.
9. Радчук В. Параметри і взаємодія мов. *Дивослово*. 2005. № 6. С. 36–44; № 7, С. 42–48.
10. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006.
11. Соссюр Ф. Де. Курс загальної лінгвістики. Київ, 1998. 340 с.
12. Скопненко О.І., Сюта Г. М. Мала філологічна енциклопедія : довідник. Київ : Довіра, 2007. 480 с.
13. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля – К., 2006. 716 с.
14. Українська мова. Енциклопедія / вид. 2-ге, випр. і доп. Київ : Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 2004. 824 с.

Інформаційні ресурси:

1. Історія українського мовознавства (друга половина ХХ ст.): Хрестоматія / упорядник В. В. Денисюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 266 с. – Режим доступу: file:///D:/%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%9F%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%201%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/Movoznavstvo_xrestomatiya.pdf
2. Петровська С.С. Вступ до мовознавства : навчально-методичний комплекс : для студентів ф-ту іноземної філології (стаціонар). В 3-х ч. [4-е вид., випр. і доп.]. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2016. Ч. 1. 155 с. – Режим доступу: <file:///D:/%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%9F%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%201%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/Petrovska-C.C.Vstup-do-movoznavstva-navchalno-metodychnyi-kompleks-dlia-studentiv-f-tu-inozemnoi-filolohii.pdf>
3. Баденкова В. М. Теорія мови: Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи. Миколаїв, 2018. 101 с. – Режим доступу: <file:///D:/%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%9F%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%201%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/Badenkova-V.M.Teorija-movi-metodychni-rekomendacii-do-practychnykh-zanyat-ta-samostijnoi-robity.pdf>

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання здобувач вищої освіти може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні. Конспект-відповідь.	15
Практичні вправи. Тести	55
Презентація	10
Доповідь на задану тему	10
Залік (тест)	10
Разом	100

Шкала оцінювання здобувачів вищої освіти

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Під час виконання практичних завдань здобувач вищої освіти має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування є забороненим. Результати навчання здобувачів вищої освіти оцінюються викладачем об'єктивно. Здобувачі вищої освіти самостійно виконують навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

Завдання і заняття:

Усі завдання, передбачені програмою курсу, мають бути

виконані своєчасно й оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. Через поважну причину (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни відпрацювання можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана.

Поведінка в аудиторії:

Поведінка під час навчальних занять регламентується правилами внутрішнього розпорядку СНУ ім. В. Даля. На заняття здобувачі вищої освіти приходять до аудиторії відповідно до розкладу, не запізнюючись.

Під час занять здобувачі вищої освіти:

- не залишають аудиторію без дозволу викладача;
- коректно поводяться між собою;
- вільно висловлюють свої погляди;
- не заважають викладачеві проводити заняття.

Під час контролю знань здобувачі вищої освіти:

- не послуговуються зовнішніми джерелами інформації, які заборонено використовувати під час виконання роботи;
- не можуть розмовляти з іншими здобувачами вищої освіти та порушувати режим тиші в аудиторії;
- мають право на отримання від викладача роз'яснень про причини отримання низької/незадовільної оцінки.

